

Ho₂Te₃-İn₂Te₃ SİSTEMİNDƏ FAZA TARAZLIĞI

P.R. Kərimova, H.Ə. Hüseynova

Bakı Dövlət Universiteti

pervane9696@gmail.com

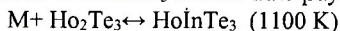
Ho₂Te₃-İn₂Te₃ sistemi fiziki-kimyəvi analizinin kompleks metodları ilə tədqiq edilmişdir. Sistemin ərintiləri liqaturdan Ho₂Te₃ və İn₂Te₃ istifadə edilərək ampula üsulu ilə vakuüm şəraitində birtemperaturlu sobada 600-100 K-də 5-6 saat ərzində sintez edilmişdir. Sintezdən sonra ərintilərin homogenləşmə yaratmaq üçün ərintilər 50 mol% Ho₂Te₃ tərkibə qədər 450 K-də 50 mol% Ho₂Te₃ tərkibindən 100 mol% Ho₂Te₃ -ə qədər ərintilər 900 K-də 250 saat ərzində dəmləməyə uğradılmışdır. Ərintilərin dəmləmə prosesinə DTA və RFA metodları ilə nəzarət edilmişdir.

Homogenləşmə prosesindən sonra ərintilərdən 1qr götürülərək termoqram çəkilmək üçün xüsusi formalı ampulaya doldurulmuş və vakuüm şəraiti yaradıldıqdan sonra Termoskan cihazında 1100K-ə qədər termoqramları çəkilmişdir. Termoqramların analizindən sonra müəyyən edilmişdir ki, ərintilərdə alınan endo- və ekzo effektlər bir-biri ilə uzlaşır.

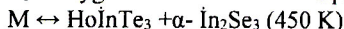
Ərintilərin mikroquruluş analizləri MİM-7 mikroskopunda aparılır. Nümunələrin H₂SO₄+0,5 ml K₂Cr₂O₇+90ml H₂O qarışığı ilə 25 s. ərzində aşındırmaqla aparılmışdır. Analizinin nəticəsi məlum oldu ki, 0-10,50 mol%-dir. Ho₂Te₃ tərkibli nümunələr bərfazlı, qalan ərintilər ikifazlıdır. 50 mol % Ho₂Te₃-ə uyğun gələn nümunələrin mikroquruluşu peritektik birləşmələrə xasdır.

Nümunələrin mikrobərkliyi PMT-3 markalı cihazda 10 və 20 q çəki ilə ölçülmüşdür. Müəyyən edilmişdir ki, üç müxtəlif mikrobərklik qiymətləri alınır.

340 MPa-360 MPa, 2500MPa və 3400MPa İn₂Te₃-ə 250MPa üçlü fazaya və 340 MPa Ho₂Te₃-ə uyğun gəlir. Ərintilərin RFA-i Dron 2 CuK_α şüalanması ilə rentgen aparatında aparılmışdır. Analizinin nəticəsi DTA, MQA analizinin nəticəsini təsdiqləyir. Başlanğıc komponentlərin rentgen xətləri 50 mol% Ho₂Te₃-ə uyğun ərintilərin rentgenoqramından kəskin fərqlənir. FKA -in kompleks metodlarının nəticələrinə əsasən Ho₂Te₃-İn₂Te₃ sisteminin hal diaqramı qurulmuşdur Ho₂Te₃-İn₂Te₃ sistemi Ho-İn-Te üçlü sisteminin kvazibinar kəsiyi olub sistemin trianqulyasiyasında iştirak edir. Sistemdə komponentlərin 1:1 nisbətində praktik çevrilmə reaksiyası ilə 1100 K-də HoInTe₃ tərkibli inkoqruyent birləşmə əmələ gəlir:

Sistemdə 550 K-də 10 mol% Ho₂Te₃ tərkibdə evtektik, 450 K-də isə 5 mol% Ho₂Te₃ tərkibdə evtektoid tarazlıqla evtektik qarışığı əmələ gəlir. 450K-ə uyğun izotermiki effektlər β- İn₂Se₃ -ə uyğundur. Evtektik tarazlıq reaksiyası

Sistemdə β- İn₂Se₃ əsasında otaq temperaturunda 3 mol% Ho₂Te₃ bərk məhlul əmələ gəlir, bu sahədə evtektika temperaturunda artaraq 8 mol % Ho₂Te₃ alınmışdır.